Informacinis privatumas Lietuvos teismų sistemos veikloje kaip vienas iš konstitucinės teisės į privataus gyvenimo apsaugą aspektų

RŪTA PETKUVIENĖ[1]

Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo akademija
Teisės ir teisėsaugos institutas
El. paštas: ruta@mruni.eu

SANTRAUKA. *Asmens duomenų apsaugos koncepcija siejama su Lietuvos Respublikos Konstitucijos 22 str. nustatyta teise į žmogaus privataus gyvenimo neliečiamumą. Nacionalinėje teisėje asmens duomenų apsaugos doktrina kildinama iš šios teisės, Europos Sąjungos teisės sistemoje šios teisės atskirtos: teisė į privatų ir šeimos gyvenimą nustatyta Chartijos 7 str., o Chartijos 8 str. 1 d. įtvirtinta teisė į asmens duomenų apsaugą.*

Informacinis privatumas yra asmens duomenų apsaugos doktrinos sudedamoji dalis. Tvarkant asmens duomenis imta plačiai naudotis sparčiai modernėjančiomis informacinėmis technologijomis. Asmens duomenų valdytojai ir tvarkytojai pagal savo veiklos sritį ėmė kurti taisykles, kurios numatytų duomenų apsaugos technines ir organizacines priemones, siekdami užtikrinti 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas) (OJ L 119, 2016-05-04) (toliau – Reglamentas arba BDAR), nuostatas.

Lietuvos įstatymų leidėjas neparengė teisės principų, kurių pagrindu turėtų būti kuriamas asmens duomenų tvarkymo teisinis mechanizmas. Taisyklių sukurtą rezultatų legitimumą pirmiausia reikėtų vertinti atsižvelgiant į Konstitucinio Teismo formuojamą žmogaus privataus neliečiamumo principo doktriną. Po to atliekama patikra su Chartijos 8 str. numatytomis asmens duomenų tvarkymo garantijomis. Panašus aiškinimas pateikiamas generalinio advokato P. Cruz Villalón išvadoje sujungtose bylose C-293/12 ir C-594/12 (žr. 63–66 p.). Tačiau, kaip parodė taisyklių taikymo rezultatas, kuriant asmens duomenų apsaugos tvarkas dažnai perrašomos Reglamento nuostatos, o jų aiškinimas atliekamas formaliai, stengiantis nenukrypti nuo teisės akto nuostatų.

[1] ORCID: 0000-0003-0047-1729.

Asmens duomenų tvarkymo teismuose taisyklių kūrimo paskata taip pat buvo Reglamentas. Kalbant apie teismuose tvarkomus asmens duomenis, pastebėtina, kad šią veiklą reguliuojančios taisyklės yra sudėtinė teismų vykdomo teisingumo dalis. Tai svarbus aspektas, keičiantis bendras asmens duomenų apsaugos taisykles. Kita vertus, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas 2023 m. kovo 2 d. sprendime byloje Norra Stockholm Bygg C 268/21 pabrėžė, kad vadovaudamas bylos procesui nacionalinis teismas turi imtis papildomų duomenų apsaugos priemonių, kaip antai BDAR 4 str. 5 p. apibrėžto pseudonimų davimo duomenų subjektų vardams ir pavardėms ar bet kurios kitos priemonės, mažinančios teisės į duomenų apsaugą suvaržymą. Tai rodo, kad teisingumo vykdymo misija negalima pateisinti laisvo viešuose teismo posėdžiuose nagrinėjamų bylų asmens duomenų naudojimo. Atsižvelgiant į tai buvo pasirinktas tyrimo tikslas – atskleisti, ar paieškų variklių valdytojas (teismai) imasi priemonių, kad draudžiama platinti informacija apie žmogaus asmeninį gyvenimą nebūtų atskleista, o ją atskleidus, ar yra veiksmingas būdas pažeidimams pašalinti. Teismai neturėtų spręsti, neinformavę duomenų subjekto apie jo duomenų panaudojimą, ar asmens duomenų panaudojimas nepažeidžia asmens teisių ir laisvių. Pastebėtina, kad Lietuvoje dėl teisės būti pamirštam, siekiant asmens duomenų apsaugos, buvo pradėti keli teismo procesai, tačiau tokia teisė neįgyvendinta. Suprantama, teisės būti pamirštam sąvoka turi daug aspektų, ji vis dar kuriama ir, nors jos taikymas praktikoje įgijo tam tikrų skiriamųjų bruožų, teismuose dėl aukšto įrodinėjimo standarto labai sudėtinga šią teisę įgyvendinti.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: teisė į privataus gyvenimo gerbimą, asmens duomenų apsauga, teismų informacinė paieškos sistema, teisė būti pamirštam, viešas interesas žinoti, teisė prieštarauti.

ĮVADAS

„Žmogaus teisės – šiuolaikinės civilizacijos vertybė“[2], – rašė Toma Birmontienė. Kadangi žmogaus teisės yra tiek teisinė, tiek pilietinė, tiek politinė kategorijos, jų turinys yra talpus, priklausomas nuo socialinių pokyčių, kuriuos nulemia visuomenės vertybinės nuostatos.

Dabartinėje tinklaveikos visuomenėje susiformavo didžiulis informacijos poreikis. Informaciją siekiama patogiai gauti ir ja greitai pasidalinti. Visuomenėje dėl plačios informacijos sklaidos gauti duomenys tampa tokio turinio, kaip juos supratęs interpretuoja individas, kitiems eksternalizuojantis savo pažiūras, nuomonę, įsitikinimus. Šiuolaikinėje visuomenėje apsikeitimas žiniomis ir nuomonėmis paprastai įvyksta virtualioje erdvėje, kurioje sudėtinga kontroliuoti privačios informacijos apie asmenybę apsaugą. Taigi vertybė – privatus gyvenimas – kaip viena iš pilietinių teisių gali būti neapsaugota dėl neatsakingo paties asmens elgesio, jam pasidalinus asmenybę identifikuojančiais duomenimis.

[2] Toma Birmontienė ir kt., *Lietuvos konstitucinė teisė* (Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2001), 273.

Šiame straipsnyje tiriama asmens duomenų apsauga teismų informacinėje paieškos sistemoje, siekiant išsiaiškinti, kiek užtikrinamas asmenybės informacinis privatumas. Taigi straipsnio tikslas – atskleisti, ar paieškų variklių valdytojas (teismai) imasi priemonių, kad draudžiama platinti informacija apie žmogaus asmeninį gyvenimą nebūtų atskleista, o ją atskleidus, ar yra veiksmingas būdas pažeidimams pašalinti.

Bylų informacija domina visuomenę, todėl internetinės naujienų svetainės turi atskirus puslapius, kuriuose apžvelgia rezonansines ir kitas bylas, dažniausiai turinčias kriminalinį aspektą. Ir tai yra jų privataus verslo dalis, nukreipta į poreikį gauti pelną. Kiti verslininkai, kurie domisi teismine praktika ir jos ieško teismų informacinėje sistemoje, yra advokatai. Gautas žinias jie naudoja profesiniais tikslais, kurie nukreipti į sėkmės poreikį / mokestį (susitarimą, pagal kurį užmokesčio dydis priklausytų nuo bylos baigties[3]). Vadinasi, Lietuvos teismų informacinė sistema (toliau – LITEKO) tampa informacijos originaliuoju šaltiniu, tenkinančiu tiek viešąjį, tiek privatų interesą apie teismuose nagrinėjamas arba išnagrinėtas bylas.

Atsižvelgiant į leidinio koncepciją, šio straipsnio tyrimo objektas yra reglamentuojama asmenybės duomenų apsauga, teisė naudotis viešai skelbtinuose teismų sprendimų informacija ir teisė būti pamirštam kaip vienas iš teisės į privatų gyvenimą apsaugos elementų.

Vienas iš aspektų, kodėl klausimas dėl bylų informacijos viešinimo aktualus, yra būtinybė įvertinti santykį tarp asmenybės teisės į privatumą ir visuomenės intereso turėti prieigą prie bylos informacijos, kurios atskiri individai, jų grupės domisi priimtu sprendimu dėl jiems svarbių priežasčių. Antras šios temos aktualumą pagrindžiantis momentas – nėra vienareikšmiško nei teisės mokslininkų, nei praktikų atsakymo, kada asmuo gali įgyvendinti subjektinę teisę būti pamirštas. Trečias aspektas, kodėl norėtųsi šią temą aptarti, siekis pasvarstyti, kokios yra ribos žinoti bylų informaciją, kurioje yra duomenys apie asmenybę (-es). Anksčiau nurodyti temos aktualumą parodantys aspektai kartu yra ir šio straipsnio uždaviniai, leidžiantys iškelti hipotezę, ar inercija (pripratimas) domėtis priimtais teismų procesiniais sprendimais nėra intervencija į privatų asmens gyvenimą, neturinti nieko bendra su teismų sprendimų skaidrumo visuomenine kontrole.

Pasirinkta praktinė tyrimo kryptis paveikė, kad darbe daugiau dėmesio neskiriama duomenų teisinės apsaugos, teisės būti pamirštam sąvokų paieškoms[4]. Mokslininkai pakankamai plačiai nagrinėjo asmens duomenų tvarkymo ir asmens privatumo santykį elek-

[3] Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymo (*Valstybės žinios*, 2004-04-06, Nr. 50–1632) 50 str. 2 d. nurodyta, jog civilinėse bylose, taip pat kai pareiškiamas ieškinys baudžiamojoje byloje, leidžiama dėl advokato užmokesčio susitarti taip, kad šio užmokesčio dydis priklausytų nuo bylos baigties, jeigu tai neprieštarauja advokatų veiklos principams.

[4] Sąvokos aiškinamos taip, kaip jos nurodytos Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 95/46/EB dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo (toliau vadinama – Direktyva 95/46/EB) reguliavimo.

troninių ryšių sektoriuje, pvz., Irmantas Jarukaitis[5], Vaidas Kalpokas[6], Inga Malinauskaitė[7], Renata Marcinauskaitė, Darius Štitilis. Birutė Pranevičienė[8] tyrė, ar informacinės technologijos gali būti laikomos didele grėsme privatumui, nes jos yra būtina sąlyga visapusiškam stebėjimui, didelėms duomenų bazėms ir greita informacijos sklaida visame pasaulyje. Liudvika Meškauskaitė[9] ne kartą pateikė savo įžvalgas dėl teisės gauti informaciją, apie naudojimosi žodžio laisve ribas. Ilona Petrylaitė[10] daktaro disertacijoje nurodė, kad negausi Lietuvos teismų jurisprudencija asmens duomenų teisinės apsaugos klausimais nėra itin vertinga moksliniu požiūriu. Teismai savo sprendimuose paprastai apsiriboja Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo nuostatų pakartojimu, plačiau šių nuostatų neinterpretuodami.

Šio mokslinio straipsnio apimtis labai maža, tačiau tai pirmasis kvietimas moksliniu aspektu diskutuoti dėl BDAR nuostatų taikymo tvarkant asmens duomenis teismuose. Tyrime pasinaudota šiais metodais: lyginamuoju, sisteminės analizės, logikos. Lyginamuoju metodu tiriami teisinio reguliavimo pokyčiai, tarp jų – ir istoriniu aspektu. Sisteminės analizės metodas pasitelktas interpretuojant teismuose asmens duomenų apsaugos teisinį reguliavimą, jį aiškinant Direktyvos 95/46/EB kontekste. Straipsnyje logikos metodas padėjo pagrįsti dėstomas įžvalgas ir išvadas, kritiškai įvertinant teisės būti pamirštam įgyvendinimo ribas.

1. VIEŠASIS INTERESAS ŽINOTI APIE ASMENYBĘ IŠ NACIONALINĖS TEISMŲ INFORMACINĖS SISTEMOS IR ŠIOS TEISĖS (NE)PAGRĮSTAS SUABSOLIUTINIMAS

Žmogaus teisių doktrinos plėtra susiduria su naujomis netikėtomis užduotimis – ekonomikos krize, o dabar ir COVID-19 pandemija, tačiau tai neišvengiami iššūkiai ne tik visuomenės gerovei, bet ir teisei[11], – rašė Toma Birmontienė. Galime teigti, kad modernios informacinės technologijos ir jų suteiktos galimybės pasinaudoti asmens duomenimis yra naujas ir labai sudėtingas iššūkis teisei.

Duomenys, esantys Lietuvos teismų informacinėje sistemoje LITEKO, sulaukia daug dėmesio ir viešo aptarimo tiek profesiniu lygmeniu (pvz., teisinių žinių ir naujienų tinkla-

[5] Irmantas Jarukaitis, *Elektroninių ryšių teisė* (Vilnius: Eugrimas, 2005), 333–376.

[6] Vaidas Kalpokas ir Renata Marcinauskaitė, „Tapatybės vagystė elektroninėje erdvėje: technologiniai aspektai ir baudžiamasis teisinis vertinimas“, *Teisės problemos* 3 (2012): 30–52.

[7] Darius Štitilis, Vaidotas Gutauskas ir Inga Malinauskaitė, „Asmens duomenų apsaugos virtualiuose socialiniuose tinkluose teisinė aplinka“, *Societal Innovations for Global Growth* 1 (2012): 288–308.

[8] Birutė Pranevičienė ir Darius Amilevičius, „The Limiting of Privacy in the Cyberspace“, *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka* 6 (2011): 237–253, Birutė Pranevičienė, „The Right to Privacy in the Context of information technology development“, *Public Security and Public Order* 6 (2011): 254–270.

[9] Liudvika Meškauskaitė ir Dainius Sinkevičius, *Žiniasklaidos teisės vadovas* (Vilnius, 2018).

[10] Ilona Petrylaitė, „Asmens duomenų teisinės apsaugos principai“ (daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2013).

[11] Toma Birmontienė, „Žmogaus teisių konstitucinės doktrinos plėtra: teisės į teismą metamorfozės“, iš *Konstitucija ir teisė. Liber Amicorum Vytautui Sinkevičiui* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2021), 111.

vietėje INFOLEX, „TeisėPro“ ir pan.), tiek bendruose viešuose žmonių komentaruose (pvz., sistemoje „Facebook“, socialinės žiniasklaidos platformoje „Twitter“ ir pan.). Modernios technologijos ir tobulinami paieškos varikliai LITEKO padeda rinkti ir tvarkyti duomenis, apie tai nė nežinant duomenų subjektui, todėl teismų sistemoje paskirtas duomenų apsaugos pareigūnas, kuris prižiūri, kad nebūtų pažeidžiamos žmogaus teisės.

Gyvename informacijos amžiuje[12]. Informacija tampa vis vertingesne preke ir galingesniu poveikio instrumentu. Seniai „pamirštos“ bylos gali suformuoti griaunantį (kuriantį) reiškinį, keičiantį socialinę tvarką[13]. Tvarka yra visuomenės kaip bendruomeninio reiškinio egzistencijos atributas: yra tik tiek visuomenės, kiek jos nariai laikosi socialinės tvarkos, kuri nebūtinai turi kilti ir nekyla vien iš sąmoningos valdžios valios.

Kalbant apie teismuose tvarkomus asmens duomenis pastebėtina, kad šią veiklą reguliuojančios taisyklės yra sudėtinė teismų vykdomo teisingumo dalis[14]. Tai svarbus aspektas, keičiantis bendras asmens duomenų apsaugos taisykles. BDAR 55 str. 3 d. nurodyta, kad priežiūros institucijos nekompetentingos prižiūrėti duomenų tvarkymo operacijų, kurias atlieka teismai, vykdydami savo teismines funkcijas.

Lietuvoje Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija atsisako tirti asmens skundą dėl duomenų atskleidimo per LITEKO sistemą ir tuo atveju, jei sužinotus iš kitos bylos asmens duomenis atskleidžia advokatas nesusijusios bylos proceso dalyviams. Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija formaliai remiasi teismų praktika[15]. Galima kritikuoti visais atvejais nusišalinimą tirti iškeltą teisės į privatų gyvenimą pažeidimą. Abejotina, ar pareigos prižiūrėti duomenų tvarkymo operacijas pagal BDAR 55 str. 3 d. nebuvimas ir advokato siekis privataus verslo sumetimais pasinaudoti surinktais iš kitų bylos duomenimis susiję teisinio reguliavimo tikslu ir yra teisėtas teisės žinoti apie bylą panaudojimo būdas, o teisės būti

[12] Narimantas Paliulis, Eugenijus Chlivickas ir Arnoldina Pabedinskaitė, *Valdymas ir informacija* (Vilnius: Technika, 2004), 8. https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:3663914/datastreams/ATTACHMENT_3663926/content.

[13] Antai, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2012 m. konstatavo, kad G. P. piktnaudžiavo tarnyba, nes būdamas Vilniaus savivaldybės administracijos direktoriumi protegavo graužikų naikinimo paslaugas teikusią savivaldybės įmonę. Išnagrinėtos 2012 m. bylos informacija ir žinia apie nesumokėtą žalą, priteistą Vilniaus miesto savivaldybės naudai, tačiau panaudotą naujai, tapo priežastimi atsistatydinti XIX Vyriausybei. Saulius Chadasevičius, „Vilniaus savivaldybės administracijos direktoriaus pareigas ėjusiam G. Paluckui – baudžiamoji byla“, *15min*, 2010 m. kovo 17 d., https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/nusikaltimaiirnelaimes/vilniaus-savivaldybes-administracijos-direktoriaus-pareigas-ejusiam-g-paluckui-baudziamoji-byla-59-88941?utm_medium=copied.

[14] Teisėjų tarybos 2018 m. rugpjūčio 31 d. nutarimo Nr. 13P-80-(7.1.2) „Dėl Asmens duomenų tvarkymo teismuose taisyklių patvirtinimo“ 8.13 papunktyje numatyta, kad šiais tikslais asmens duomenys tvarkomi teismų procesinių sprendimų nuasmenintų versijų rengimą ir skelbimą reglamentuojančiuose teisės aktuose nustatyta tvarka, *Infolex*, žiūrėta 2025 m. rugsėjo 12 d., https://www.infolex.lt/ta/493178.

[15] Pvz., Vilniaus apygardos administracinis teismas administracinėje byloje Nr. I-822-643/2019 padarė išvadą, kad „Inspekcija nėra įgaliota vertinti pareiškėjos asmens duomenų teikimo Kauno apylinkės teismo Kauno rūmams teisėtumo, t. y. neturi teisės vertinti ar NŽT Kauno miesto skyrius teisėtai ar neteisėtai pateikė pareiškėjos asmens duomenis administracinio nusižengimo bylą nagrinėjančiam teisėjui. Priešingu atveju, Inspekcija viršytų jai teisės aktais suteiktus įgaliojimus, nepagrįstai kišdamasi į bylos nagrinėjimo procesą bei teisingumo vykdymą“, *Infolex*, žiūrėta 2025 m. spalio 2 d., https://www.infolex.lt/tp/1738703.

pamirštam paneigimas.

Kyla klausimas, ar asmuo gali įgyvendinti subjektinę teisę būti pamirštam ir kokios jo kaip asmenybės teisės į privatumą dėl teismuose tvarkomų asmens duomenų. Toma Birmontienė rašė, jog neretai Konstitucinis Teismas asmens pareigas interpretuoja aiškindamas Lietuvos Respublikos Konstitucijos 28 str. nuostatą, kad įgyvendindamas savo teises ir naudodamasis savo laisvėmis, žmogus privalo laikytis Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir įstatymų, nevaržyti kitų žmonių teisių ir laisvių[16]. Konstitucinis Teismas, 2000 m. gegužės 8 d. nutarime[17] interpretuodamas Konstitucijos 28 str. nuostatas, pabrėžė, kad Konstitucijos 28 str. yra nustatytas vienas esminių principų, kuris reiškia, kad teisėtas žmogaus elgesys nėra neribotas ir absoliučiai laisvas; žmogus, būdamas socialinė būtybė, gyvena visuomenėje tarp į save panašių ir lygių savo orumu ir teisėmis žmonių; kiekvienas žmogus turi pareigas visuomenei, kurioje tik ir gali visiškai laisvai vystytis jo asmenybė, o svarbiausia iš tų pareigų – nevaržyti kitų žmonių teisių ir laisvių.

Taigi pagal anksčiau cituotą Konstitucinio Teismo nutarimo ištrauką ir teisėtas žmogaus elgesys gali būti vertinamas; dėl jo viešai gali būti reiškiamos nuomonės. Kilęs ginčas dėl vertinimo apie elgesio teisėtumą (leistinumą) perkeliamas į teismo procesą. Elgesio leistinumas yra dažnai nevienareikšmiškai suprantamais garbės ir orumo klausimais. Pastebėtas visuomenės agresyvėjimas buvo palydėtas padažnėjusiais teismų procesais, nes konflikto šalys jau linkusios ne užsiimti savigyna, bet pasinaudoti teise kreiptis į teismą. Duomenys apie išnagrinėtą bylą, net ir atmetus teisines pretenzijas, išlieka LITEKO. Pagal žinomos bylos fabulą, visuomenės informavimo priemonėse paskelbus žmonių vardus ir pavardes, paieškos variklius LITEKO suteikiama galimybė gana lengvai susipažinti su visa išnagrinėtos bylos medžiaga, sužinoti apie žmogų, jo privatų gyvenimą, vertybines nuostatas, socialinį elgesį ir pan.

„Teisininkų dienų 2016“ atidarymo konferencijoje „Ar internetas turi teisę į Tavo asmenybę?“ Egidijus Kūris, Darius Štitilis, Mantas Rimkevičius, Greta Roguckytė, Arnoldas Lukošius ir Vytautas Mizaras diskutavo apie skaitmeninio amžiaus iššūkius[18]. Darius Štitilis per konferenciją pateikė vertinimą, kad teisė būti pamirštam nėra absoliuti, nes, pvz., pedofilas negali reikalauti pašalinti duomenis iš bylos medžiagos apie jo padarytą neteisėtą veiką. Nesiekiant gilesnės analizės, sutiktina su tokia teisine argumentacija.

Teisės doktrinoje pripažįstama, jog nėra absoliučių teisių, todėl tiek teisė į asmens privatų gyvenimą, tiek teisė būti pamirštam, tiek visuomenės teisės žinoti yra santykinės, koreliuojančios pagal įgytų teisių ir vykdomų pareigų turinį. Visada būtina surasti pusiausvyrą tarp asmens teisės reikalauti pašalinti jo asmenybę identifikuojančius duomenis ir įgyvendinti subjektinę teisę būti pamirštam bei visuomenės teisės žinoti, be kita ko, ir dėl LITEKO

[16] Toma Birmontienė ir kt., *Lietuvos konstitucinė teisė* (Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2001), 273.

[17] Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas, *Valstybės žinios*, 12.05.2000, Nr. 39–1105.

[18] Darius Štitilis, „Ar internetas turi teisę į Tavo asmenybę?, pranešimas konferencijoje 2026 m. spalio 10 d., TeDi'16, https://www.youtube.com/watch?v=d7KrxoLJDfM.

surinktų ir tvarkomų duomenų.

Lietuvos Respublikos spaudos ir kitų masinės informacijos priemonių įstatymo, priimto 1990 metais, 6 str. 3 d. buvo nurodyta, kad draudžiama platinti informaciją apie žmogaus asmeninį gyvenimą, išskyrus nustatytas teismo žinias[19]. Taigi teismui buvo pavesta asmens duomenų sklaidos kontrolės funkcija, tačiau ši sritis nebuvo reguliuojama aiškiais teisinės apsaugos principais. Šiuo metu galiojančiame teisiniame reguliavime nustatyta, jog informacija apie privatų gyvenimą gali būti skelbiama be žmogaus sutikimo tais atvejais, kai ji padeda atskleisti įstatymų pažeidimus ar nusikalstamas veikas, taip pat kai informacija pateikiama viešai nagrinėjant bylą. Be to, informacija apie viešojo asmens privatų gyvenimą gali būti skelbiama be jo sutikimo, jeigu ji atskleidžia visuomeninės reikšmės privataus šio asmens gyvenimo aplinkybes ar asmenines savybes[20]. Vadinasi, informacijos, prieinamos LITEKO naudotojams (kaip ir kitomis informacinėmis technologijomis), tam tikra pasirinkta tvarka suradimas nėra apibrėžtas laike[21] ir pakankamai liberalus, nes visuomenės teisė žinoti, pavyzdžiui, apie viešą asmenį yra didesnės vertės ir pagal žmogaus teisių katalogą svarbesnė nei teisė būti pamirštam[22].

Minėta, kad galiojantis teisinis reguliavimas suteikia teisę visuomenei žinoti apie privatų gyvenimą viešai nagrinėjamose (išnagrinėtose) bylose. Tačiau verta pasvarstyti, kada asmuo gali pradėti gintis, prašydamas pašalinti jo asmenybę apimančius duomenis, nes visuomenės teisė žinoti taip pat yra santykinė ir negali tapti smalsumo apie kito privatų gyvenimą patenkinimo priemone, juo labiau tiek advokatų, tiek kai kurių visuomenės informavimo priemonių verslo dalimi.

Atsakydami į šį klausimą galime pasinaudoti Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2014 m. gegužės 13 d. Didžiosios kolegijos sprendime byloje Nr. C-131/12 *Google Spain SL* (toliau – „Google Spain“), *Google Inc. v. Agencia Espanola de Protecction de Datos, Mario Costeja Gonzalez* pateiktais išaiškinimais[23]. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (toliau – ESTT) nusprendė, kada tinklalapiuose esančių duomenų tvarkymas, surinktų duomenų kaupimas ir paieška pagal surinktus duomenis, pasinaudojant internetinės paieškos vari-

---

[19] Lietuvos Respublikos spaudos ir kitų masinės informacijos priemonių įstatymas, *Vyriausybės žinios*, 1990, Nr. 7–163. Neteko galios 1996 m. liepos 10 d. įstatymu Nr. I-1454 (*Valstybės žinios*, 1996, Nr. 71–1707).

[20] Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 14 str. 3 d. (galiojanti suvestinė redakcija nuo 2025-07-01), *Valstybės žinios*, 1996-07-26, Nr. 71–1706

[21] Visuomenės informavimo įstatymo 14 str., taip pat CK 2.23 str. nenustato konkretaus laiko termino, per kurį turi būti taikomas teisės į privataus gyvenimo neliečiamumą ribojimas, t. y. nėra teisės akto, kuriame būtų numatytas terminas teisės būti pamirštam įgyvendinimui.

[22] Taigi viešojo asmens statusą turintis G. P., kurio asmeninės savybės ir aplinkybė dėl neatlygintos žalos savivaldybei buvo kritiškai įvertintos visuomenėje dėl daugiau kaip prieš dešimtmetį išnagrinėtos bylos, pagal galiojantį teisinį reguliavimą neįgyja teisės prašyti pašalinti informaciją, atvaizduojamą LITEKO paieškos sistemos rezultatuose.

[23] Europos Sąjungos Teisingumo Teismo Didžiosios kolegijos 2014 m. gegužės 13 d. sprendimas byloje *Google Spain SL ir Google Inc. prieš Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) ir Mario Costeja González,* C-131/12, ECLI:EU:C:2014:317.

kliais, gali pažeisti Direktyvos 95/46/EB 2, 4, 12 ir 14 str. reikalavimus. Pastebėtina, jog LITEKO duomenimis galima pasinaudoti panašiai, kaip ir „Google“, todėl ESTT įžvalgos yra teisiškai reikšmingos tiriamuoju aspektu, kadangi tinklalapio ir jame esančios informacijos apie asmenį įtraukimas į rezultatų sąrašą, rodomą atlikus paiešką pagal jo tam tikrus asmens duomenis, labai palengvina šios informacijos prieinamumą visiems informacijos apie duomenų subjektą ieškantiems internautams ir gali turėti lemiamos reikšmės šios informacijos sklaidai. Taigi ESTT nurodė, kad sprendžiant, ar būtina šalinti informaciją iš paieškos rezultatų erdvės, reikia įvertinti keturis kriterijus: 1) ar skelbiami duomenys sukelia duomenų subjektui neigiamų padarinių; 2) ar duomenų subjektas turi teisę į tai, kad atitinkama su juo susijusi informacija šiuo metu sudaromuose rezultatų, rodomų atlikus paiešką pagal jo asmenvardį, sąrašuose nebebūtų siejama su jo asmenvardžiu; 3) ar visuomenė suinteresuota gauti tokią informaciją ir interesas atitinka teisėtumo principą; 4) ar duomenų subjektas dalyvauja viešajame gyvenime.

Jei pripažįstama, kad netenkinami šie kriterijai, asmuo gali prašyti pašalinti nuorodas į trečiųjų asmenų paskelbtus tinklalapius, kuriuose yra informacijos apie šį asmenį, taip pat tais atvejais, kai šis asmenvardis arba ši informacija nėra anksčiau ištrinti arba tuo pat metu ištrinami iš šių tinklalapių, ir tai padaryti, net jei atitinkami duomenys šiuose tinklalapiuose paskelbti teisėtai. Taigi eksplicitiškai taikant Didžiosios kolegijos sprendime byloje Nr. C-131/12 suformuluotas taisykles, LITEKO duomenys apie asmenybę nėra teisinis pagrindas pasinaudoti jais visais atvejais, o asmuo gali reikalauti pašalinti nuorodas iš trečiųjų asmenų paskelbtų tinklalapių. Galime teigti, jog ir informacijos, pateikiamos iš viešai nagrinėjamos bylos, panaudojimas tampa apribotas ESTT suformuluotais pagrindais, todėl galiojantis teisinis reguliavimas Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 14 str. 3 d. ne visiškai atitinka ES formuojamą teismų praktiką.

Taigi tobulėjant technologijoms ir komunikacijos priemonėms galima apsaugoti savo interesus, pasinaudojant vadinamąja teise būti pamirštam. Ši teisė apima privatumo apsaugą dėl informacijos, susijusios su asmeniu, kurio tapatybė yra nustatyta ar gali būti nustatyta, tvarkymo atvejo. EŽTT yra pripažinęs, kad asmens duomenų apsauga turi esminę reikšmę asmens galimybei naudotis Konvencijos 8 str. saugoma teise į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą[24]. EŽTK 8 str. traktuojamas kaip apimantis teisę į asmens duomenų apsaugą[25].

Lietuvoje yra keli atvejai, kada asmenys kreipėsi į teismus su prašymais įgyvendinti jų „teisę būti pamirštam“[26] (ištrinti duomenis iš LITEKO, iš interneto svetainės pašalinti

[24] Europos Žmogaus Teisių Teismo Didžiosios kolegijos 2023 m. liepos 4 d. sprendimas byloje *Hurbain prieš Belgiją*, pareiškimo Nr. 57292/16, par. 190; 2017 m. birželio 27 d. sprendimas byloje *Satakunnan Markkinapörssi Oy ir Satamedia Oy prieš Suomiją*, pareiškimo Nr. 931/13, par. 136–137.

[25] Skirgailė Žalimienė ir kt., *Europos Sąjungos Pagrindinių teisių chartijos, kaip individualių teisių gynybos standarto, taikymas supra- ir nacionaliniu lygmenimis* (Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2019), 218.

[26] Duomenų subjektui Taisyklių 28.4 papunktis suteikia teisę reikalauti ištrinti duomenis („teisė būti pamirštam“). Teisėjų tarybos 2018 m. rugpjūčio 31 d. nutarimas Nr. 13P-80-(7.1.2) „Dėl Asmens duomenų tvarkymo teismuose taisyklių patvirtinimo“, *Infolex*, žiūrėta 2025 m. rugpjūčio 10 d., https://www.infolex.lt/ta/493178.

teismo pranešimą apie bylą), tačiau tokius prašymus buvo atsisakyta tenkinti, remiantis šios teisės įgyvendinimo išimtimis, numatytomis numatytos BDAR 17 str. 3 d. Iki šio straipsnio parengimo datos Lietuvos Respublikos teismų ir Nacionalinės teismų administracijos duomenų apsaugos pareigūnė negavo prašymo dėl BDAR 17 str. 3 d. taikymo. Taigi mūsų visuomenė aktyviai nesinaudoja teise būti pamirštai, kita vertus, teismų praktikoje kolektyvinės teisės[27] prioretizavimas prieš teisę į asmenybę neskatina siekti šios teisės įgyvendinimo.

2. INFORMACIJOS, ATVAIZDUOJAMOS PAIEŠKOS SISTEMOS REZULTATUOSE, PAŠALINIMO IR INTERNETO NAUDOTOJŲ INTERESŲ TURĖTI PRIEIGĄ PRIE INFORMACIJOS, SUSIJUSIOS SU TEISMŲ VYKDOMA TEISINGUMO VEIKLA, PUSIAUSVYRA

Teisė reikalauti ištrinti tvarkomus duomenis (angl. *the right to be forgotten*) turi kiekvienas duomenų subjektas. Tai, minėta, reguliuoja BDAR 17 str., kurio 3 d. kartu numato ir išimtis, kuomet šia teise negalima pasinaudoti, o vienas iš šių atvejų – siekiant pareikšti, vykdyti arba apginti teisinius reikalavimus (3 p.)[28].

Gairėse Nr. 5/2019 dėl teisės būti pamirštam paieškos sistemose taikymo kriterijų pagal Bendrąjį duomenų apsaugos reglamentą[29] nurodyta, jog, kai yra pateiktas prašymas išbraukti duomenis dėl įtikinamų teisėtų priežasčių, reikia įvertinti, ar asmuo: a) nedalyvauja viešajame gyvenime; b) atitinkama informacija nesusijusi su jo profesiniu gyvenimu, bet daro poveikį jo privatumui; c) remiantis teismo sprendimu, informacija yra neapykantą kurstanti kalba, šmeižtas, įžeidimas ar panašūs prieš jį nukreipti nusikaltimai saviraiškos srityje; d) duomenys yra patikrintas faktas, bet iš esmės netikslūs; e) duomenys susiję su palyginti nesunkiu, seniai padarytu nusikaltimu ir daro žalą duomenų subjektui.

Galima teigti, kad Gairėse 5/2019 ne visi rekomenduojami vertintini kriterijai yra aiškiai apibrėžti. Dažnai kyla diskusijų, pavyzdžiui, kada laikysime, jog asmuo dalyvauja viešajame gyvenime. Kriterijams taikyti reikia ir teisės doktriną išmanyti, ir žinių iš teismų praktikos[30].

---

[27] Patricia Blanc-Gonnet Jonason, Richard Calland šią teisę apibrėžia kaip „kolektyvinę teisę gauti bet kokią informaciją dėl bet kokio motyvo. Patricia Blanc-Gonnet Jonason, Richard Calland, „New horizons, urgent imperatives: transparency & climate finance. Rutgers University 1st global conference on transparency research“, 2011 m. birželio 20 d.

[28] 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/679 „Dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB“ (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas), žiūrėta 2025 m. rugpjūčio 30 d., https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/2016-05-04).

[29] „Gairės Nr. 5/2019 dėl teisės būti pamirštam paieškos sistemose taikymo kriterijų pagal Bendrąjį duomenų apsaugos reglamentą“, žiūrėta 2025 m. liepos 7 d., https://www.edpb.europa.eu/our-work-tools/our-documents/guidelines/guidelines-52019-criteria-right-be-forgotten-search-engines_lt.

[30] Pvz., Teismų praktikoje pagal CK 2.23 str. paprastai skiriamos dvi viešųjų asmenų rūšys: tai viešieji asmenys, dėl savo einamų pareigų, veiklos ar visuomeninės padėties nuolat sulaukiantys visuomenės dėmesio ir

Teisinio reguliavimo vertinimas įrodo, kad ribojimas gauti informaciją, nors ir pripažįstant šią teisę viešojo intereso dalimi, paremtas vienu iš pagrindų – saugoti privačius interesus ar žmogaus teises ir kitus interesus bei teises[31]. Duomenų gavimas iš teismų informacinių sistemų, administruojant teisingumo vykdymą, taip pat siejamas su teise susipažinti su oficialiais dokumentais[32]. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, jog teisė prašyti pašalinti informaciją, taip apribojant teisę ją gauti, gali būti grindžiama ne tik BDAR 17 str., bet ir Europos Tarybos konvencija dėl teisės susipažinti su oficialiais dokumentais 3 str. 1 d. i p., motyvuojant teismams keliama pareiga užtikrinti šalių lygybę teismo procesuose ir kitas būtinas demokratinės visuomenės vertybes, kurios numatytos šiame teisės akte kaip saugotinos.

Savaime suprantama ir neįrodinėta, kad advokatas, kuris specializuojasi tam tikrų kategorijų bylose, jau turi žinių apie įvairias asmenybes. Prasidėjus naujam teismo procesui, advokatas veiksmingai gali panaudoti sužinotus asmens duomenis, kurie buvo pateikiami viešai nagrinėjant bylą, gindamas kitą klientą. Kitaip tariant, advokatas gali turėti daugiau duomenų iš teismų informacinių sistemų, todėl verslo sumetimais galės jais pasinaudoti kitose bylose atstovaudamas trečiųjų asmenų, nesusijusių su jau išnagrinėtų bylų medžiaga, interesams. Žinomi ir tokie faktai, kad siekiant procesinio rezultato pasinaudojama visuomenės informavimo priemonėmis, formuojant nors ir bendro pobūdžio, bet apgalvotai kryptingą tam tikrą nuomonę teisėjui, kitiems proceso dalyviams, visuomenei apie asmenybę.

Asmens duomenų tvarkymo teismuose taisyklėse (toliau – Taisyklės) nereguliuojama situacija dėl pateikiamos teismo procese dalyvių procesiniuose dokumentuose informacijos panaudojimo ribų ir kriterijų, nenustatyta takoskyra tarp viešojo intereso naudotis kitos bylos medžiaga, kuri išnagrinėta neuždarame teismo posėdyje, ir privataus suinteresuotumo.

---

pagrįstai ją dominantys, ir trumpalaikiai viešieji asmenys, kurie sulaukia visuomenės dėmesio dėl tam tikro įvykio ar poelgio (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. gegužės 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-560/2001, 2000 m. vasario 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-130/2000). Esminiai viešojo asmens kriterijai – einamos pareigos, vykdoma veikla ir dėl to atsiradęs nuolatinis ir pagrįstas visuomenės dėmesys. Tačiau pastebėtina, jog Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2002 m. spalio 23 d. nutarime byloje Nr. 36/2000 pažymėjo, kad asmens pareigos ar dalyvavimas visuomeninėje veikloje savaime nelaikytini būtinais ar pakankamais kriterijais, pagal kuriuos asmuo gali būti priskiriamas viešiesiems asmenims. Įstatymų leidėjas, įstatymu nustatydamas kriterijus, pagal kuriuos asmuo gali būti priskiriamas viešiesiems asmenims, turi paisyti Konstitucijos 22 str. įtvirtintos žmogaus teisės į privatumą ir Konstitucijos garantuojamo bei saugomo visuomenės intereso būti informuotam apie visus veiksnius, galinčius daryti įtaką viešiesiems reikalams, pusiausvyros.

[31] Adrienne Komanovics, „Transparent Europe? The Council of Europe Convention on Access to Official Documents“, *JADO*, 19 (2010), 151.

[32] Europos Tarybos konvencijos dėl teisės susipažinti su oficialiais dokumentais (*Valstybės žinios*, 2012-07-19, Nr. 85-4452) 3 str. 1 d. 1 papunktyje nurodyta, kad kiekviena Šalis gali apriboti teisę susipažinti su oficialiais dokumentais. Apribojimai turi būti aiškiai nustatyti įstatymuose, jie turi būti būtini demokratinėje visuomenėje ir proporcingi siekiant tikslo apsaugoti šalių lygybę teismo procesuose ir veiksmingą teisingumo administravimą. „Europos Tarybos konvencija dėl teisės susipažinti su oficialiais dokumentais“.

Taisyklėse nurodyta itin daug duomenų[33], kuriuos teisingumo (teisminių įgaliojimų) vykdymo tikslais gali valdyti ir tvarkyti teismai. Šiame teisės akte numatytas ir teisinis mechanizmas, kuris eliminuoja teismo tvarkomų asmens duomenų saugumui kilusią riziką. Taisyklių 25.5 papunktis įpareigoja teismo darbuotoją nedelsiant pranešti teismo pirmininkui ar jo įgaliotam atsakingam asmeniui apie bet kokią įtartiną situaciją, kuri gali kelti grėsmę teismo tvarkomų asmens duomenų saugumui; tais atvejais, kai situacija yra reikšminga, gali turėti didesnį poveikį ir (ar) būtina apie pažeidimą informuoti Valstybinę duomenų apsaugos inspekciją, apie tai taip pat pranešama duomenų apsaugos pareigūnui.

Pagal Taisyklėse numatytą teisinį reguliavimą asmens duomenų pažeidimo rizikos įvertinimas priklauso nuo teismo pirmininko ar jo įgalioto atsakingo asmens žinių ir požiūrio. Įvertinus kaip nereikšmingą grėsmę, patikros procedūra išsamiai neatliekama, o asmuo gali ir nesužinoti apie kilusią riziką. Šiame kontekste pastebėtina, jog asmens duomenų neteisėto panaudojimo žalingos pasekmės kyla ne teismui, o asmeniui, kurio duomenimis neleistinai pasinaudojo.

Tačiau Taisyklių 56 p. numatyti atvejai, kada apie asmens duomenų saugumo pažeidimą duomenų subjektui pranešti neprivaloma. Išimtis, kada nedelsiant privalu pranešti duomenų subjektui apie jo asmens duomenų panaudojimą, yra susijusi su dideliu pavojumi fizinių asmenų teisėms ir laisvėms (Taisyklių 55 p.). Minėta, kad teismo pirmininkas ar jo įgaliotas atsakingas asmuo vertina, ar pranešti duomenų subjektui apie jo asmens duomenų saugumo pažeidimą. Svarstytina, ar Taisyklėse nereikėtų numatyti, jog visais atvejais apie bet kokią grėsmę asmens duomenims būtų pranešta ir duomenų subjektui, kuris savarankiškai nuspręstų, kokių priemonių savo interesams apsaugoti nedelsiant imtis. Teisė žinoti, be kita ko, taip pat yra viena iš konstitucinių teisių. Asmeniui priklauso teisė elgtis laisvai ir nuspręsti, kaip jo duomenys panaudojami ir atvaizduojami paieškoje. Žinodamas apie rizikos grėsmę, duomenų subjektas galėtų įvertinti, ar teismų tvarkomi duomenys nėra pertekliniai, ir pareikalauti juos ištrinti.

Minėta ir tai, kad dėl aukšto įrodinėjimo standarto ir riboto informuotumo duomenų subjektui labai sudėtinga pagrįsti daromą žalą jo privatumui. Ištyrus nacionalinių teismų civilinėse bylose taikomus įvairius apribojimus, sietinus su bylai pateikiama informacija, galime daryti išvadą, kad pradėjus teisminį procesą paprasčiau apsaugoti, pavyzdžiui, ekonominius ir komercinius duomenis, nors ir buvo padaryta žala, kylanti iš konkurencijos

[33] Taisyklių 8.1 papunktyje numatyta, jog tiek neelektroniniu, tiek elektroniniu būdais teismuose nagrinėjamose ir išnagrinėtose bylose gali būti tvarkomi byloje dalyvaujančių asmenų ir kitų proceso dalyvių, taip pat kitų asmenų (ne proceso dalyvių) asmens duomenys (pateikiami proceso dalyvių procesiniuose dokumentuose, liudytojų parodymuose ir pan.): vardas (vardai), pavardė (pavardės), asmens kodas, gimimo data, gyvenamoji vieta ir adresas korespondencijai, fizinio asmens tapatybę patvirtinančio dokumento duomenys, telefono numeris, elektroninio pašto adresas, išsilavinimas, užimtumas, profesija, lytis, pilietybė, etninė kilmė ir kiti asmens duomenys, gaunami proceso įstatymuose ir kituose teismo procesą reglamentuojančiuose teisės aktuose nustatyta tvarka ir pagrindais, kai pagal teisės aktus tokie asmens duomenys yra reikalingi procesinei veiklai vykdyti. Teisėjų tarybos 2018 m. rugpjūčio 31 d. nutarimas Nr. 13P-80-(7.1.2) „Dėl Asmens duomenų tvarkymo teismuose taisyklių patvirtinimo“, *Infolex*, žiūrėta 2025 m. rugpjūčio 10 d., https://www.infolex.lt/ta/493178.

teisės pažeidimo, bet ne asmenybės duomenis. Komercinių ir kitų ekonominių duomenų apsaugos srityje teismų praktika yra gausi ir išplėtota[34]. Dėl valstybės paslaptį sudarančios informacijos apsaugos taip pat nekyla didesnių teisinių diskusijų. Paprašius bylą nagrinėti uždaruose teismo posėdžiuose, pripažinti bylos medžiagą ar jos dalį nevieša, uždrausti naudoti sužinotą informaciją dažniausiai pasiekiama gerų apsaugos rezultatų. Argumentuojant prašymą bylą nagrinėti neviešuose teismo posėdžiuose dėl galimo asmens duomenų panaudojimo, teismų teisės aiškinimo ir taikymo praktika išplėtota saugant vaiko teisę į privatumą ir teisę apsaugoti su asmens sveikata susijusius duomenis.

Iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad Gairių 5/2019 vertinimo kriterijus dėl padarytos neteisėtos veikos – nusikaltimo – būtų paprastesnis nei kiti, nes aišku, jog teisė būti pamirštam gali būti įgyvendinama, kada: a) nusikaltimas padarytas seniai; b) nusikaltimas buvo nesunkus; c) esantys duomenys daro žalą asmeniui. Toks visuomenės teisės žinoti apie nusikaltimus aiškinimas yra universalus[35].

Lietuvoje kylančias diskusijas dėl teisės naudotis visuomenės informavimo priemonėse asmenybės duomenims, kai viešinama informacija susijusi su nusikaltimo padarymu, įvertino kasacinis teismas[36]. Tačiau visuomenė vis iš naujo bando kvestionuoti, ar galima rinkti

[34] Pvz., Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. vasario 6 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. e2A-653-934/2023 buvo atskirai nagrinėjamas klausimas dėl Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. gruodžio 14 d. nutarties, kuria Vilniaus apygardos teismo 2023 m. birželio 8 d. sprendimas paliktas nepakeistas, nuasmeninimo. Ieškovas dėl bylos dalies medžiagos viešinimo nurodė, kad Vilniaus apygardos teismo sprendimas nagrinėjamoje byloje yra reikšmingas Lietuvos Respublikos visuomenei, verslui, taip pat svarbus teisės teoretikams ir praktikams. Apeliaciniam teismui nusprendus paskelbti nuasmenintą nutartį, tai pasitarnautų kitų nuo konkurencijos teisės pažeidimų nukentėjusių asmenų labui, kadangi paskatintų kitus nukentėjusius asmenis kreiptis dėl savo teisių gynybos į Lietuvos Respublikos teismus. Tai itin aktualu ypač sudėtingose bylose, susijusiose su žalos atlyginimu už konkurencijos teisės pažeidimus. Apeliacinės instancijos teismas, įvertinęs atsakovės prašymą neviešinti bylos medžiagos, nurodė, kad iš viešai skelbtinos Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. gruodžio 14 d. nutarties turėtų būti pašalinti ieškovės ir atsakovės į bylą pateikti komercinės veiklos duomenys (tiek pirminiai, tiek jų pagrindu sukurti išvestiniai) ir kiti dokumentai, kuriuose yra su finansiniais (įskaitant kainas, maržas ir kt.), gamybos, technologiniais, apskaitos parametrais susiję duomenys, taip pat vidinė ir išorinė ieškovės ir atsakovės korespondencija, klientų sąrašai ir kiti panašūs duomenys. Taigi veiklos duomenys buvo pripažinti kaip itin reikšmingi. „Dėl nuostolių atlyginimo“, Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. sausio 5 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-653-934/2023, *Infolex*, žiūrėta 2025 m. spalio 12 d., https://www.infolex.lt/tp/2224414.

[35] JAV panašiai vertina teisės į asmenybę ribas, esant padarytam nusikaltimui. Pavyzdžiui, 2006 m. JAV, „Associated Press“ paprašė atskleisti Gvantaname kalintų asmenų tapatybes. Gynybos departamentas atsisakė jas atskleisti, motyvuodamas privatumo pažeidimu. Teismas ne tik išaiškino, kad nė vienas kalinys neturi pagrįstų privatumo apsaugos lūkesčių teismo proceso metu. Maja Daruwala, et al., *Our Rights, Our Information: Empowering People to Demand Rights through Knowledge* (New Delhi: Commonwealth Human Rights Initiative, 2007), žiūrėta 2025 m. liepos 30 d., http://www.humanrightsinitiative.org/publications/rti/ our_rights_our_information.pdf.

[36] Pvz., Kasaciniame teisme buvo peržiūrėta byla pagal asmens kasacinį skundą dėl UAB „15min“ valdomame interneto naujienų portale www.15min.lt nuo 2012 m. vasario 10 d. iki šiol viešai skelbiamos informacijos kartu su asmens atvaizdu, susijusios su baudžiamąja byla Nr. 1-181-843/2012. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija 2023 m. lapkričio 16 d. išaiškino, nors: a) teismas baudžiamąją bylą nagrinėjo neviešo teisiamojo posėdžio metu; b) nusikaltimas, siejamas su prostitucija viešojo administravimo institucijoje, prieš 10 metų atskleistas; c) teismo apkaltinamasis nuosprendis įsiteisėjo ir prieš septynerius metus visiškai įvykdytas; d) teistumas išnyko jau daugiau kaip prieš ketverius metus, tačiau įvertinant nusikaltimo pavojingumą, šokiruojantį

duomenis ir paieškos rezultatas gali trukdyti duomenų subjektui ieškoti darbo, pavyzdžiui, ugdymo įstaigoje, jei asmuo teistas už lytinius nusikaltimus nepilnamečiams asmenims. Manytina, kad į šį klausimą jau atsakyta Gairėse 5/2019, išaiškinus, jog, padarius sunkų nusikaltimą, net ir įrodžius žalą duomenų subjektui, jo prašymas pašalinti duomenis bus atmestas, nes duomenys tvarkomi dėl įtikinamų teisėtų priežasčių ir tai viršesnė teisė už duomenų subjekto interesus, teises ir laisves.

Teisės pažeidimai, susiję su neapykantą kurstančia kalba, šmeižtu, įžeidimu ar panašiu saviraiškos pažeidimu, nusikaltimais apriboja asmens subjektinės teisės būti pamirštam įgyvendinimą. Politinių sprendimų priėmėjai preziumuoja, kad visuomenė teise žinoti pasinaudos pakankamai brandžiai, suvoktai, o tokios plačios šios teisės įgyvendinimo ribos yra veiksminga priemonė demokratijai užtikrinti ir tai veikia kaip kolektyvinė kitų vertybių apsauga. Vadinasi, dėl duomenų ištrynimo iš LITEKO ir galimybės užtikrinti paiešką originaliuose šaltiniuose, t. y. teismų informacinėse sistemose, reikėtų spręsti įvertinant pusiausvyrą tarp dviejų vertybių, t. y. ar teisė susipažinti su bylos informacija būtina demokratinei visuomenei ir ar siekis sužinoti duomenis apie asmenybę per paieškos variklius suderinama su veiksmingu teisingumo administravimu, įvertinant pareigą užtikrinti teisę į privatų asmens gyvenimą. Bet kuriuo atveju teismų informacinėse sistemose tvarkomi duomenys neturi būti skirti privačiam interesui.

Viešas teisingumo vykdymas daugiausia nukreiptas į šiuos tikslus: a) visuomenės informavimo apie teisės aiškinimo ir taikymo praktiką; b) Lietuvos Respublikos teismuose ir teismų veiklos viešumo, skaidrumo ir atvirumo visuomenei užtikrinimo[37]. Svarstytina, kad, įgyvendinant šiuos tikslus, duomenys galėtų būti teikiami tiems viešosios informacijos rengėjams ir (ar) skleidėjams, kurie laikosi etikos kodekso reikalavimų. Dėl duomenų teikimo galėtų būti sudaromos sutartys, kuriose būtų aptarta, kad suteikta informacija turėtų procentinę išraišką, nukreiptą į informavimo tikslą apie teisės aiškinimo ir taikymo praktiką, ir pateikiama taip, kad pagrindinis tikslas nebūtų tik įdomios bylos fabulos aprašymas. Be to, informacijos teikimas apie viešai išnagrinėtos bylos medžiagą negali mažinti teisės į duomenų apsaugą suvaržymų. Asmens duomenų rinkimas, naudojantis teismų informacinėse sistemose tvarkomais duomenimis, turėti būti reguliuojamas ir dėl to, kad nebūtų pažeista šalių procesinė lygybė. Šalys ir jų advokatai pamėgo procesiniuose dokumentuose išrašyti teismų išnagrinėtas bylas, kurios paprastai mažai susijusios (ir net nesusijusios) su nagrinėjamos bylos fabula, todėl duomenų paieškos varikliai turėtų būti kuriami taip, kad nebūtų

pobūdį, jo platų nušvietimą spaudoje, informacija apie jį išlieka aktuali visuomenei ir gali kelti diskusijų taip pat ir praėjus ilgam laiko tarpui. „Dėl teisės normų, reglamentuojančių asmens teisę į privataus gyvenimo gynimą asmens teisės būti pamirštam aspektu ir žiniasklaidos teisę skleisti informaciją bei visuomenės interesą žinoti, aiškinimo ir taikymo“, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2023 m. lapkričio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-296-1075/2023, *Infolex*, žiūrėta 2025 m. liepos 30 d., https://www.infolex.lt/tp/2204917.

[37] Teismų procesinių sprendimų ir teisėjų drausmės bylose priimtų sprendimų viešo skelbimo tvarkos 2 p. Teisėjų tarybos 2015 m. lapkričio 27 d. nutarimas Nr. 13P-146-(7.1.2) „Dėl Teismų procesinių sprendimų bei teisėjų drausmės bylose priimtų sprendimų viešo skelbimo tvarkos patvirtinimo“, TAR, 2015-11-30, Nr. 19002.

galimybės jais piktnaudžiauti, o teismai turėtų dažniau naudotis Taisyklėmis saugodami asmens duomenis nuo pernelyg plataus ir nepagrįsto naudojimosi kitų asmenų duomenis.

3. TEISMO PROCESE PATEIKIAMIEMS DOKUMENTAMS BDAR TAIKYMO TEISINĖS PRIELAIDOS

Šalių procesiniuose dokumentuose, ypač civilinėse ir administracinėse bylose, nurodoma labai daug saugomų asmens duomenų (pvz., asmens kodas[38]). Siunčiant įteikti procesinius dokumentus, pasikeičiama asmens duomenimis su visais į procesą įtrauktais asmenimis[39]. Siunčiant, pvz., ekspertui, bylos medžiagą, pateikiami visų procese dalyvaujančių asmenų duomenys, nes jie pagal įstatymą privalo būti kiekviename proceso dalyvio dokumente. Šalys pateikia prašymą padėti surinkti įrodymus, o teismas, esant pagrindui, prašymą tenkina, tačiau bylos dokumentų, tarp jų ir pateiktų įrodymų, netikrina asmens duomenų apsaugos kontekste. Teismas, pvz., gautą prašymą išsiunčia adresatui, neduodamas pseudonimų subjektų vardams ir pavardėms, nors tam tikri asmenys ir nesusiję su reikalavimu pateikti įrodymus.

ESTT 2023 m. kovo 2 d. sprendime byloje *Norra Stockholm Bygg* pasisakė dėl teisės gauti informaciją apie darbuotojus dėl kilusio ginčo atsiskaityti už rangos darbus. Byloje bendrovė „Nycander" pateikė prašymą išreikalauti įrodymus, kuriame nurodė, kad bendrovė „Entral" turi darbo laiko apskaitos žurnalą, kuriame yra įrašai apie šios bendrovės darbuotojų išdirbtas valandas. Tarp šalių kilo ginčas, ar toks prašymas neprieštarauja BDAR 5 str. 1 d. b p. ESTT nurodė, kad išskyrus BDAR 2 str. 2 ir 3 d. nurodytus atvejus, reglamentas taikomas tiek privačių asmenų, tiek viešosios valdžios institucijų atliekamoms duomenų tvarkymo operacijoms, įskaitant teismus. ESTT pabrėžė, kad bet koks asmens duomenų tvarkymas, atsižvelgiant į BDAR 23 str. įtvirtintas nukrypti leidžiančias nuostatas, turi atitikti asmens duomenų tvarkymui taikomus principus (visų pirma duomenų kiekio mažinimo principą) ir duomenų subjektų teises. Nacionalinis teismas taip pat privalo įvertinti, ar asmens duomenų atskleidimas yra tinkamas ir reikšmingas, siekiant užtikrinti taikytinomis nacionalinės teisės nuostatomis siekiamą tikslą, ir ar šio tikslo negalima pasiekti pasitel-

[38] Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 111 str. 2 d. 2 p. numatyta, kad „kiekviename dalyvaujančio byloje asmens procesiniame dokumente turi būti numatyta dalyvaujančių byloje asmenų procesinės padėtys, vardai, pavardės, asmens kodai (jeigu jie žinomi), gyvenamosios vietos, pareiškėjui žinomi kitų dalyvaujančių byloje asmenų procesinių dokumentų įteikimo kiti adresai". Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinio proceso kodeksas, *Valstybės žinios*, 2002-04-06, Nr. 36–1340.

[39] Kitas daug diskusijų keliantis atvejis, kai teismas išsiunčia šalies procesinį dokumentą, kuriame įrašyti visi asmeniniai visų proceso dalyvių duomenys, o pašto siunta paliekama pašto dėžutėje, prie kurios prieigą turi labai daug pašalinių žmonių. Vilniuje neretai vienoje patalpoje gyvenamąją vietą yra deklaravę daug tarpusavyje nesusijusių asmenų. Teismas negali užtikrinti, kad nebus neteisėtai pasinaudota procesiniuose dokumentuose esančiais duomenimis, ypač, kai nurodytas asmens vardas, pavardė, asmens kodas, gyvenamoji vieta, nes procesiniai dokumentai gali būti paimti bet kurio asmens.

kiant mažiau ribojančias, kiek tai susiję su didelio skaičiaus trečiųjų asmenų asmens duomenų apsauga, įrodinėjimo priemones.

ESTT pabrėžė, kad tais atvejais, jeigu kaip įrodymas reikalinga tik dalis dokumente esančių duomenų, nacionalinis teismas turi imtis papildomų duomenų apsaugos priemonių, kaip antai BDAR 4 str. 5 p. apibrėžto pseudonimų davimo duomenų subjektų vardams ir pavardėms ar bet kurios kitos priemonės, kuri mažina teisės į duomenų apsaugą suvaržymą. Tokios priemonės, be kita ko, gali apimti galimybės visuomenei susipažinti su bylos medžiaga apribojimą arba šalių, kurioms buvo perduoti dokumentai su asmens duomenimis, įpareigojimą nesinaudoti šiais duomenimis kitais nei įrodymų rinkimo tikslais, vykstant teismo procesui[40].

ESTT 2023 m. kovo 2 d. sprendime byloje *Norra Stockholm Bygg* pateikti išaiškinimai yra labai reikšmingi ir jie atliepia jau šiame straipsnyje aptartą problemą dėl tam tikrais atvejais nepagrįsto teismų informacinių sistemų duomenų naudojimo. Modernių technologijų amžiuje teismų informacines sistemas nesudėtinga sukurti taip, kad saugomus asmens duomenis galėtų valdyti tik teismas, ypač, kai bylos nagrinėjamos teismuose elektroniniu būdu. Tarkime, asmenybę identifikuojančius duomenis galima įrašyti į elektroninės bylos šalių eilutę, jų nenurodant teikiamo dokumento įžanginėje dalyje. Siūlytina pakeisti galiojantį Civilinio proceso kodeksą, kuris jau neatitinka bendrų BDAR principų dėl asmenybės duomenų apsaugos.

IŠVADOS

Lietuvos įstatymų leidėjas neparengė teisės principų, kurių pagrindu turėtų būti kuriamas vieningas, sistemingas asmens duomenų apsaugos teisinis mechanizmas ir aiškinamos asmens duomenų tvarkymo taisyklės. Institucijos kuria taisykles, kurios iš esmės nukreiptos į jų veiklos specifiką, o tai nėra nuoseklu ir pateisinama viso teisinio reguliavimo požiūriu.

Duomenų valdytojai teismai privalo rasti pusiausvyrą dėl galimos gauti informacijos teismų informacinėse sistemose per paieškos variklius, jog būtų įgyvendintos priemonės, kurios nemažintų teisės į duomenų apsaugą suvaržymo.

Gavus prašymą susipažinti su bylos medžiaga, būtina įvertinti santykį tarp asmenybės teisės į privatumą ir visuomenės intereso gauti prieigą prie bylos informacijos, kurios dalyviu nebuvo nė vienas asmuo, besidomintis priimtu sprendimu. Pseudonimų davimas duomenų subjektų vardams ir pavardėms ar bet kurios kitos priemonės, kurios užtikrina teisę į duomenų apsaugą, yra teisėtas būdas žmogaus teisei į privatų gyvenimą apsaugoti, todėl negali būti laikomos mažinančiomis teismų veiklos viešumą, skaidrumą ir atvirumą visuomenei.

Teismų procesiniuose dokumentuose duomenų naudojimas turi atitikti asmens duo-

[40] Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2023 m. kovo 2 d. sprendimas byloje *Norra Stockholm Bygg AB prieš Per Nycander AB*, C–268/21, ECLI:EU:C:2023:145.

menų tvarkymui taikomus principus (visų pirma duomenų kiekio mažinimo principą) ir duomenų subjektų teises. Privalu informuoti duomenų subjektą apie jo asmens duomenų saugumo pažeidimą, nepaisant vertinimo, ar dėl asmens duomenų saugumo pažeidimo gali kilti didelis pavojus fizinių asmenų teisėms ir laisvėms.

Siūlytina pakeisti galiojantį Civilinio proceso kodeksą, kad jis atitiktų kuriamos BDAR koncepcijos bendrus principus dėl asmenybės duomenų apsaugos. Teismai turi būti įpareigoti kontroliuoti, kad šalių pateikiami dokumentai, prašomi išreikalauti įrodymai ir kiti duomenys, kurie naudojami bylos nagrinėjime, atitiktų asmens duomenų tvarkymui taikomus principus ir duomenų subjektų teises.

RECONCILIATION OF THE CONSTITUTIONAL FREEDOM OF EXPRESSION AND INFORMATION WITH THE RIGHT TO DATA PRIVACY IN THE OPERATIONS OF THE LITHUANIAN COURT SYSTEM AS ONE ASPECT OF THE CONSTITUTIONAL RIGHT TO THE PROTECTION OF PRIVACY

RŪTA PETKUVIENĖ

SUMMARY. *The concept of personal data protection is linked to the right to privacy established in Article 22 of the Constitution of the Republic of Lithuania. While in national law the doctrine of personal data protection derives from this right, in the European Union legal system these rights are separate: the right to private and family life is established in Article 7 of the Charter, while the right to personal data protection is enshrined in Article 8(1) of the Charter.*

Information privacy is an integral part of the doctrine of personal data protection. Rapidly modernizing information technologies are widely used in the processing of personal data. Depending on their field of activity, personal data controllers and processors have begun to develop rules that provide for technical and organizational measures for data protection in order to ensure compliance with Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 Regulation (EU) 201

The Lithuanian legislature has not developed legal principles on which the rules for the processing of personal data should be based. The legitimacy of the results obtained with the help of the rules should first be assessed in light of the doctrine of the principle of personal privacy developed by the Constitutional Court. This is followed by a check against the guarantees for the processing of personal data provided for in Article 8 of the Charter. A similar interpretation is given in the opinion of Advocate General P. Cruz Villalón in joined cases C-293/12 and C-594/12 (see paragraphs 63-66). However, as the result of the application of the rules has shown, when developing procedures for the protection of personal data, the provisions of the GDPR are often rewritten and interpreted formally, in an effort not to deviate from the provisions of the law.

The GDPR also provided impetus for the development of rules on the processing of personal data in courts. With regard to personal data processed by courts, it should be noted that the rules governing this activity are an integral part of the administration of justice by courts. This is an important aspect of the change in the general rules on personal data protection. On the other hand, in its judgment of 2 March 2023 in the case of Norra Stockholm Bygg, C-268/21, the Court of Justice of the European Union emphasized that, in conducting the proceedings, the national court must take additional data protection measures, such as pseudonymising the names and surnames of data subjects as defined in Article 4(5) of the

GDPR, or any other measure designed to reduce the restriction of the right to data protection. This shows that the mission of administering justice cannot justify the free use of personal data in cases heard in public court hearings. Furthermore, courts should not decide whether the use of personal data violates the rights and freedoms of individuals without informing the data subject about the use of their data. It should be noted that several court proceedings have been initiated in Lithuania regarding the right to be forgotten for the purpose of personal data protection, but this right has not been implemented. Understandably, the concept of the right to be forgotten has many aspects, it is still being developed, and although its application in practice has acquired certain distinctive features, the high standard of proof required in courts makes it very difficult to implement this right.

KEYWORDS: right to respect for private life, protection of personal data, court information search system, right to be forgotten, public interest in knowing, right to object.

CONSTITUTIONES ET LIBERTATES: ŽMOGAUS TEISĖS XXI AMŽIUJE

Recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys

CONSTITUTIONES ET LIBERTATES: HUMAN RIGHTS IN THE TWENTY-FIRST CENTURY

Peer-Reviewed Academic Articles Collection

MRU

Vilnius, 2026

Redakcinė kolegija / Editorial board:

Prof. dr. **EGLĖ BILEVIČIŪTĖ** (atsakingoji redaktorė / Editor-in-Chief)
Doc. dr. **JOLITA MILIUVIENĖ** (atsakingoji redaktorė / Editor-in-Chief)
Dr. **KRISTINA KENSTAVIČIENĖ** (vykdančioji redaktorė / Executive editor)

Straipsnių recenzentai / Peer reviewers:

Prof. dr. **Eglė Bilevičiūtė,** doc. dr. **Tomas Girdenis,** prof. dr. **Egidijus Jarašiūnas,**
doc. dr. **Agnė Juškevičiūtė – Vilienė,** dr. **Kristina Kenstavičienė,**
doc. dr. **Jan Kudrna,** prof. dr. **Snieguolė Matulienė,** doc. dr. **Jolita Miliuvienė,**
dr. **Salomėja Fernandez- Montojo,** prof. dr. **Sanita Osipova,** prof. dr. **Rūta Petkuvienė,**
prof. dr. **Jānis Pleps,** praktikos prof. dr. **Rasa Ragulskytė – Markovienė,**
doc. dr. **Ernestas Spruogis, Sergej Stoma,** doc. dr. **Loreta Šaltinytė,**
prof. dr. **Algimantas Urmonas,** doc. dr. **Juozas Valčiukas,**
dr. **Mindaugas Verbickas,** dr. **Dalia Višinskienė,** dr. **Leda Žilinskienė.**

Aprobuota/Approved by:

Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos tarybos 2026 m. gegužės 20 d. nutarimu,
Nr. 1T- 18.

Bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos integralios bibliotekų informacinės sistemos (LIBIS) portale *ibiblioteka.lt*
Visos leidinio ir leidybos teisės saugomos. Šio leidinio arba kurios nors jo dalies negalima taisyti, dauginti ar kitaip platinti autoriui ir leidėjui nesutikus.

ISBN 978-609-488-136-7 (spausdintas)
ISBN 978-609-488-135-0 (internete) DOI: 10.13165/9786094881350

© Autoriai, 2026
© Mykolo Romerio universitetas, 2026

TURINYS

Lyra Jakulevičienė, Jolita Miliuvienė
Įvadas: žmogaus teisės XXI amžiuje 11

I. KONSTITUCIJA KINTANČIOJE TIKROVĖJE: AIŠKINIMAS IR TRANSFORMACIJA

Egidijus Jarašiūnas
Vis sugrįžtantis Konstitucijos aiškinimo specifiškumo klausimas 30

Egidijus Kūris
Apie pažodinį ir ne vien pažodinį Konstitucijos aiškinimą 66

Marek Zubik
Ką chaoso teorija gali pasiūlyti Konstitucijos kūrėjams? (anglų kalba) **99**

Mirosław Granat
Demokratinis teisinės valstybės principas ir teisinės valstybės krizė (Lenkijos atvejis) (anglų kalba) **108**

Irmantas Jarukaitis
Pusiausvyros tarp vienovės ir įvairovės paieškos Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikoje: Europos Sąjungos sutarties 2 straipsnis ir 4 straipsnio 2 dalis (anglų kalba) **119**

Ernestas Spruogis
Keletas minčių apie tarptautinį konstitucionalizmą: ar tikrai tik nacionalinio konstitucionalizmo šešėlis? 142

Jolita Miliuvienė
Gynybinis konstitucionalizmas: strateginis konstitucinio dialogo naudojimas demokratijos atsparumui stiprinti 159

Alexandru Tănase
Nacionalinė konstitucinė tapatybė Europos Sąjungoje: tarp globalizacijos ir konstitucinio pliuralizmo (anglų kalba) **185**

Sanita Osipova
Laisvė mokslinėje doktrinoje ir teisinėse diskusijose Latvijos Respublikoje (anglų kalba) **203**

Mindaugas Verbickas
Žmogaus teisės ir demokratija: prigimtinės teisės teorijos perspektyva 218

Madis Ernits
Hibridinis konstitucinis teismas: naujasis standartas ar konstrukcijos trūkumas? (anglų kalba) **246**

Andrzej Jackiewicz
Nuo pergamento iki pikselių: kintantis Konstitucijos vaidmuo prisitaikant prie technologinės pažangos (anglų kalba) **261**

Jan Kudrna
Demokratijos ir laisvės supratimo tendencijos Čekijos Respublikoje pastaraisiais metais: ar jau laikas "antrajai respublikai"? (anglų kalba) **283**

Edita Žiobienė
Konstitucinio solidarumo principo reikšmė užtikrinant žmogaus teisių apsaugą **296**

Ieva Deviatnikovaitė
M. Römerio „Reprezentacija ir Mandatas": šimtas metų Lietuvos konstitucinės ir administracinės teisės doktrinai **316**

II. KONSTITUCINĖS ŽMOGAUS TEISIŲ GARANTIJOS IR JŲ ĮGYVENDINIMAS

Asta Benetytė, Dovydas Sajenko, Juozas Valčiukas
Permąstant teisės į minties laisvę sampratą šiuolaikinėje realybėje **342**

Jānis Pleps
Susirinkimų laisvė: Baltijos šalių konstitucinės teisės vystymosi pamokos (anglų kalba) **373**

Oleksandr Petryshyn
Konstitucinės justicijos bylos pagal Ukrainos ombudsmeno kreipimusis (anglų kalba) **398**

Malkhaz Nakashidze
"Rusiškas įstatymas" apie užsienio įtakos skaidrumą, žmogaus teisės ir Gruzijos iššūkiai siekiant ES integracijos (anglų kalba) **410**

Algirdas Taminskas, Gabrielė Taminskaitė-Kočiūnė
Asmens teisė į vardą: teoriniai ir praktiniai dvigubų pavardžių suteikimo aspektai **431**

Dovilė Pūraitė-Andrikienė
Moterų teisių konstitucinė dimensija: Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencijos indėlis į lyčių lygybės doktriną **451**

Gintaras Švedas
Išimtinis bausmės švelninimas Konstitucinio Teismo ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijoje **469**

Jolanta Zajančkauskienė
Ginamieji su negalia: konvencinės, Europos Sąjungos teisės nuostatos ir mokslinės diskusijos **488**

Anna Rytel-Warzocha
Laikinasis teisės prašyti prieglobsčio ir apsaugos sustabdymas prie Baltarusijos – Lenkijos sienos: valstybės institucijų konstitucinių ribų analizė (anglų kalba) **504**

Algimantas Urmonas
Viešasis interesas kaip konstitucinės pareigos matas administracinėje teisėje **520**

Eglė Bilevičiūtė, Aliona Gaidarovič, Salvija Mulevičienė
Konstitucinės saviraiškos ir informacijos laisvės derinimas su teise į asmens duomenų apsaugą žurnalistų ir kitų viešosios informacijos rengėjų atstovų teisės gauti informaciją kontekste **535**

Rūta Petkuvienė
Informacinis privatumas Lietuvos teismų sistemos veikloje kaip vienas iš konstitucinės teisės į privataus gyvenimo apsaugą aspektų **549**

André Dias Pereira, Rui Cascão
Medicininės atsakomybės sistema ir teisė į sveikatos apsaugą Portugalijoje (anglų kalba) **567**

Rasa Ragulskytė-Markovienė, Rūta Slidžiauskaitė-Maskoliūnė
Teisės į sveiką ir švarią aplinką gynimas klimato kaitos kontekste **580**

Agnė Juškevičiūtė-Vilienė
Konstitucinė teisė klimato kaitos akivaizdoje: konstituciniai teismai, valstybės atsakomybė ir žmogaus teisės **605**

Kristina Kenstavičienė
Naujasis alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos teisinis reguliavimas Lietuvoje ir nekarinė (civilinė) tarnyba Suomijoje **619**

Marta Murska
Individualus konstitucinis skundas Vokietijoje ir Ukrainoje kaip žmogaus teisių apsaugos instrumentas (anglų kalba). **645**

Saulius Katuoka
Povandeniniai kabeliai ir vamzdynai ir jų reglamentavimas pagal tarptautinę teisę **662**

APIE AUTORIUS **678**